

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ КРИТИК ТА РЕДАКТОР ЧАСОПISУ «НАЗУСТРІЧ»

Софія Когут

*молодший науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаніка*

Про часопис «Назустріч» як головну трибуну української ліберальної критики в Галичині міжвоєнного періоду XX ст. Подано аналіз ідеологічно-естетичних переконань редакції, зокрема М. Рудницького як головного ідеолога і редактора часопису, досліджено реценцію видання у пресі того часу, оцінки прихильників і опонентів.

Ключові слова: «Назустріч», М. Рудницький, європоцентризм, українська ліберальна критика, міжвоєнний період XX ст.

About a periodical «Nazustricz» as a main tribune of Ukrainian liberal criticism in Galychyna of intermilitary period of XX century. The article contains the analysis of ideological-aesthetic persuasions of editors, in particular, M. Rudnytskyj as a main ideologist and editor of periodical, investigates the reception of edition in press of that time, reviews by supporters and opponents.

Keywords: «Nazustricz», M. Rudnytskyj, eurocentrism, Ukrainian liberal criticism, intermilitary period of XX century.

Об издании «Назустріч» как главной трибуне украинской либеральной критики в Галичине межвоєнного периода XX ст. Статья содержит анализ идеолого-эстетических убеждений редакции, в частности М. Рудницького как главного идеолога и редактора издания, исследует реценцию издания в критике того времени, оценки сторонников и оппонентов.

Ключевые слова: «Назустріч», М. Рудницький, європоцентризм, українська ліберальна критика, міжвоєнний період XX ст.

Літературно-мистецький двотижневик «Назустріч» — яскрава і неординарна сторінка в історії української періодики та історії української літератури. Від першого числа (1934 р.) часопис репрезентував свою позицію як видання аполітичне, безпартійне. Вже саме жанрове окреслення часопису було особливим і вирізняло його серед інших друкованих органів: періодики літературно-мистецького спрямування на той час у Галичині, фактично, не було.

Були доволі потужні і впливові часописи загальнокультурного та громадсько-політичного спрямування, які висвітлювали суспільне життя, і літературу, серед іншого, як яскравий прояв суспільного життя. Як зауважував з цього приводу М. Ільницький, «часопис почав виходити порівняно пізно, з середини 30-х рр., коли ідейно-естетичні розмежування в літературному процесі окреслилися доволі чітко. Отже, треба було відразу задекларувати свою позицію» [4, с. 112].

Ця декларація в умовах галицької української культури з часом перетворилася на сповідання засад демолібералізму на українському ґрунті, мимоволі творячи свою естетико-світоглядну «партію», хоч як редакція намагалася уникати будь-якого постулювання і будь-яких доктрин. Часопис «Назустріч» в історії української журналістики залишився як «трибуна» демолібералізму.

Охарактеризуймо чіткіше поняття «лібералізму», який визначав журналістський і творчий світогляд часопису й окреслював його тематичні та естетичні горизонти. Визначальною цінністю для прихильників лібералізму була свобода — свобода переконань і думок, свобода поведінки, а головне — свобода від будь-якої догми — ідеологічної, моральної, світоглядної. Догма — це те, що позбавляє свободи, звужує горизонт, що принижує інтелект інтелігента. Позиція лібералів — це було своєрідне тяжіння до елітарності, розмова над головами людських мас.

Тут впадає в око один аспект, який зазвичай ігнорували як тогочасні опоненти лібералів, так і сучасні дослідники. Йдеться про установку лібералів на те, що лібералізм світогляду може собі дозволити власне інтелектуал, інтелігент, якому не треба нічого пояснювати і вказувати, а тим більше агітувати. Лібералом може собі дозволити бути людина культури, яка арґює сповідує високі морально-етичні поняття і критерії, на яких побудована культура.

Інша справа, що така позиція була доволі небезпечна, власне, в морально-етичному плані. То був час барикад, які будувалися не лише в політичному, а й в інтелектуальному і культурному житті. Існували потужні історичні тенденції, підводні, не завжди усвідомлені суспільні течії і нурти. В час великих політичних, етнічних, суспільних, світоглядних протистоянь обирати позицію «поза», «над головами мас» — не означало обрати нейтралітет,

як це декларували самі ліберали. В той час «нейтралітет» вимагав прийняти сторону найсильнішого. Тож ліберали не раз чули в свій бік звинувачення у прихильності до більшовицької ідеології, у підтримці «всесвітньої змови» і т. д.

Головним ідеологом та ідейним натхненником часопису «Назустріч» був відомий у Галичині журналіст, критик і суспільний діяч М. Рудницький. Потребу мати незалежний літературний часопис, який стимулював би активний літературний процес в Галичині, критик висловлював постійно. Зокрема, цю проблему він аналізував у 1925 р. у статті «Журнали, видавці та література» [14].

Ідею незалежного літературно-мистецького часопису М. Рудницький свого часу уже намагався втілити в журналі «Світ» (1925–1929), який теж був орієнтований на європейські літературно-мистецькі традиції, мав своєрідну стилістику і певне «культурно-просвітницьке» спрямування, публікуючи матеріали загальнокультурної тематики, цікавинки з історії, географії, подорожні нотатки, науково-популярні матеріали та ін. «Назустріч» орієнтувалася дещо на іншу аудиторію: на українську богему й інтелігентів.

Оля Гнатюк у розвідці про тогочасну українську богему «Митці з кафе Миру» зауважує, що «Груповий портрет літа 1935 року видається досить цікавим: світоглядна різноманітність мистецького середовища, поділ на місцевих і емігрантів, прихильників мистецтва за зразком «Вісника» і шанувальників мистецтва чистого, т. зв. паризької групи, зосередженої довкола двотижневика «Назустріч», що його створено за зразком газети «Wiadomości Literackie», а також тих, хто розвернувся обличчям до правиці після хвили репресій, передусім у советській Україні, а потім і в Речі Посполитій. Така картина сильно відрізнялася від усталеного заходами польської преси стереотипу, що пов'язував українських інтелігентів з Галичини винятково з націоналізмом» [3, с. 334].

М. Рудницький намагався означити своє розуміння ролі і місії літературно-мистецького часопису: «Ми ті, що не можемо спокійно спати коли порівнюємо нашу мізерію з велетенським культурним розвитком інших народів. Ми ті, що хотіли би бачити нашу культуру на передових позиціях вселюдської культури. Ми ті, яких печуть невисказані заздрощі на вид багато заставлених

книжками чужинецьких книгарських вітрин. ... Ми ті, що тривожать свою душу нашим будучим. Ми не признаємо ніяких, набуханих фразеологією, доктринерів, ані зправа, ані зліва. Але клонимо голову перед справді культурно-творчими одиницями в ділянці національної культури без уваги на те, до якого політичного табору вони самі себе, чи їх хтось зараховує. Ідемо назустріч кожному культурному проявові нашого життя і кожному співробітникові, який вміє один із тих проявів передати в якомога ясній, культурній формі. Ідемо назустріч проявам культурного чужинного життя, бажаючи збагатити ними власний досвід і світогляд» [17].

Важливою засадничою особливістю «Назустрічі» була орієнтація на іноземну періодику, зокрема польську. Більшість критиків часопису одногосно відзначали тематичну, стилістичну, естетико-культурну схожість «Назустрічі» на польські «Wiadomości Literackie», а також на часопис «Pion» (формат цього часопису редакція взяла собі за основу для «Назустрічі» як у плані подачі та організації матеріалів, так і поліграфічно. Проте змістове наповнення і тематика, швидше, нагадували «Wiadomości Literackie», орієнтовані, своєю чергою, на французькі «Les Nouvelles littéraires»).

Не зовсім коректно буде однозначно стверджувати, що редакція свідомо брала ці часописи «як зразок». Як писав з цього приводу М. Рудницький, «Нам хочуть конче прищипити якийсь зразок. Нібито ми «Wiadomości Literackie». Нібито ми французькі «Nouvelles littéraires». Чи ще щось. А тим часом ми «Назустріч». Тобто журнал примінений до нашого осередовища і наших потреб. Нам не треба нікого наслідувати. Хочемо і вміємо бути самі собою» [17].

Ішлося, отже, не про пряме наслідування, а про складніші речі. Більшість авторів та редакторів часопису розвивалася творчо й інтелектуально в польському літературно-мистецькому середовищі, в колі проблематики польських літературних часописів і журнальної літературної традиції. Зокрема, йдеться про М. Рудницького, який був доволі активним учасником не лише українського, а й польського культурного життя.

Існував також не менш потужний вплив французької культурно-мистецької традиції. Як зауважує Оля Гнатюк, «частина передвоєнного мистецького середовища Львова так само, як перед Першою

світовою війною, була зачарована Парижем... Для середовища, згуртованого довкола часопису «Назустріч», Париж був еталоном. І для Рудницького, і для Гординського то був не тільки короткий епізод у біографії» [3, с. 334]. Тож живе осмислення цієї естетики і традиції, ідейно-естетичних пошуків на українському ґрунті і українських матеріалах не могло бути принципово іншим.

А проте різниця таки була, і то доволі болісна для редакції. Пересадити на український ґрунт чужі естетико-культурні засади і погляди механічно, без змін не можна було. Існувала інша традиція, інший контекст, який навіть переконаним позаполітичним критикам і естетам диктував певне коло тем і проблем, актуальне лише для української культури. Адже редакція засадничо намагалася працювати не з абстрактними теоріями, а з живим літературним матеріалом.

Наталія Антонюк в енциклопедичній статті про «Назустріч» наголошувала, зокрема, що журнал відіграв значну консолідуючу роль у західноукраїнському літературно-мистецькому процесі 30-х рр. ... Часопис зумів об'єднати навколо себе плеяду видатних митців та науковців, що творили національну еліту: Л. Лепкий, М. Рудницький, М. Возняк, С. Смаль-Стоцький, В. Сімович, В. Дорошенко, В. Софронів-Левицький, С. Гординський та багато інших» [1, с. 153]. Ця консолідація була передусім наслідком послідовно дотримуваного редакційного принципу відкритості до всього культурно вартісного. Цей редакційний принцип був викладений в елегантній редакційній статті «Пляни», яку М. Рудницький як літературний редактор подав у першому числі часопису [17]. Поруч із цим принципом йшлося також про пошук нових імен і нових ідей, уникання самоповторів і закостенілості. А також — про іронію і самоіронію, про свободу від будь-яких поз і доктрин, про вміння з гумором сприймати самих себе і свою роль у суспільстві.

М. Рудницький зауважує, що в українській журналістиці «найбільший клопіт із «поважним тоном». Ті самі люди у приватній розмові розумні та дотепні, коли починають промовляти як автори, редактори та директори стають, наче сучасні диктатори. Насуплене чоло і відпустова проповідь... Приватні розмови наших інтелігентів у шинку інтелігентніші, ніж наші сучасні книжки; є в них бодай зерна самокритицизму та гумору» [17].

Тож редакція «Назустрічі» обирає іншу стилістику й іншу поставу. Йдеться, передусім, про легкий, цікавий, дуже читабельний тон викладу, який нагадує бесіду в кав'ярні. Як писав сам М. Рудницький, анонсуючи вихід журналу в одному з «Фейлетонів» у «Ділі», «Назустріч» се спроба дати у руки якнайширшим колам нашої інтелігенції саме такий журнал, де література, мистецтво... стають предметом легкої, цікавої гутірки» [16]. Цей тон, стилістично блискучий, іронічний, пересипаний тонкими в'їдливими жартами, афоризмами, анекдотами, не знижував високого інтелектуального рівня матеріалів.

Йшлося не тільки про «тон» публікацій. Йшлося про стиль презентації, про спосіб розуміння речей, трактування себе як автора, своєї ролі як автора і журналіста. Це був свідомий відхід від журналістського академізму в бік оригінальної богемної естетики, для якої найвищі здобутки науки і культури були не далекими абстрактними і недосяжними орієнтирами і мертвою класикою, а живим середовищем інтелектуального життя.

З іншого боку, в умовах галицької української культури, «Назустріч» мимоволі мусила взяти на себе просвітницьку роль, хоч як редакція часопису і не боронилася перед просвітництвом. Проте М. Рудницький упродовж багатьох років своєї журналістської та наукової діяльності багато часу і зусиль присвятив власне культурному просвітництву, подаючи літературні портрети зарубіжних письменників і вчених, переклади їх творів, заповнюючи численні прогалини в галицькому культурному інформаційному просторі.

«Назустріч» якнайактивніше здійснювала цю просвітницьку місію, публікуючи цікаві актуальні огляди літературних і мистецьких здобутків світу, переклади новинок світової літератури, подаючи актуальну зарубіжну хроніку та огляди преси і т. д. Проте це просвітництво ніколи не було нав'язливим, моралізаторським, доктринерським. Про що б не йшлося («Назустріч» часто піднімала не лише естетичні та літературні, а й важкі суспільно-політичні теми і дражливі питання, і незважаючи на принципovou аполітичність, не могла уникнути і політичних проблем) — матеріал подавався у стилі дружньої бесіди.

Проте «Назустріч» — це був часопис передусім літературного характеру. Аналізуючи літературну складову часопису, М. Ільницький констатує, що «У ньому подано цікавий аналіз шляху,

пройденого літературою західноукраїнського регіону від початку століття до 30-х років та огляди творчості найпомітніших її представників. У час політичних пристрастей нагадав про Молоду Музу, опублікував інтерв'ю з В. Винниченком, який на той час жив під Парижем і зазнавав дошкульних ударів за «демократизм» від «Вістника» і за «аморальність» від «Дзвонів». Позиція журналу виявилася чи не найбільш плюралістичною серед інших тогочасних часописів Галичини. Тут окреслено прикмети літературного покоління 30-х рр.» [4, с. 119-121].

Не дивно, отже, що видання здобуло собі популярність серед читачів і стало одним із найавторитетніших і найбільш резонансних часописів свого часу в Галичині і за її межами.

Цей резонанс не завжди був позитивним. Власне, те, що зберегли для нас сторінки тогочасної періодики, — це якраз різко негативну реакцію на часопис противників і конкурентів «Назустрічі». Проте, гадаємо, так сталося тому, що в той час, крім самої «Назустрічі», властиво, не було нейтральної періодики, де прихильники та читачі часопису могли висловити свою опінію. Тож до нас дійшла тільки оцінка опонентів М. Рудницького й інших членів редакції, висловлена на сторінках націоналістичного «Вістника», католицьких видань «Мета», «Нова Зоря», «Дзвони» та ін.

Одним із основних опонентів М. Рудницького та часопису «Назустріч» загалом був Олександр Мох, який на сторінках католицького часопису «Нова Зоря» публікував матеріали під псевдонімом Арамис. Його публікації послідовно і доволі агресивно «викривають» руйнівний вплив ідей лібералізму та їх прихильників, зокрема, публікацій М. Рудницького, на світогляд читачів. Свою позицію Ол. Мох-Арамис висловив у публікаціях «Мода на Європу: на фронті культури» [9], «Дві культури Європи» [8], «На зустріч большевизмові» [10], «Нова стратегія большевиків: Чи вернеться радянофільство, котрого поворот підготовляють літературою» [12] та ін.

Основною небезпекою лібералізму, за О. Мохом, є відкидання релігійної основи світогляду та релігійних морально-етичних критеріїв, які автор вважає цементам і опорою морально здорового суспільства. На думку католицького критика, властиве лібералам

декадентство, етичний нігілізм, відсутність чіткого морально-етичного стержня, скептицизм, «дефетизм» (автор перекладає цей термін як «відактивнення», або «пораженчество», а його суть можна визначити як відсутність виразної мотивації активних дій), а також інтернаціоналізм як ігнорування національних народно-етнічних особливостей кожної культури, небезпечні тим, що розхитують традиційні морально-етичні підвалини суспільства, готуючи тим самим дорогу для більшовицьких ідей та впливів, адже в основі більшовицької ідеології лежить власне атеїзм та інтернаціоналізм. Наслідком лібералізму критик вважає «розклад духовних сил нації, з метою підготувати ґрунт для прищеплення їй нових псевдоцінностей, знівелювати душевну індивідуальність окремих народів Європи, їхні традиційні цінності... «Нейтралітет» культури має в своїй основі атеїзм. Циніки — переважно інтелектуали обмеженого серця. Це зближує їх з інтернаціоналістами» [12].

Доказом своєї правоти О. Мох вважає факт, що більшість членів редакції «Назустрічі» свого часу працювали в радянській «Критиці» та «Нових Шляхах». «Здавалося, що по упадку «Критики» ніхто вже не візьметься за «вазелиновий» культурний журнал з м'яким хребтом», — пише автор у рецензії на часопис [12].

Тон і риторика публікацій Арамиса для сучасного читача звучать часом доволі брутально й авторитарно, і нагадують своєю категоричністю інвективи середньовічної інквізиції. Суворий інквізиторський тон проступає особливо показово в статті Арамиса «Мода на Європу: на фронті культури» [9]. Автор зауважує, що в редакції «Назустрічі» працюють аж два «новошляхівці» — М. Рудницький та С. Гординський, які у руслі радянської ідеології «Нових Шляхів» задають загальний тон і ідеологію часопису «Назустріч», а решта членів редакції (В. Сімович та О. Боднарівич) — то тільки «сонні величини». Далі йде аналіз матеріалів часопису, де окремо перераховано публікації українських і закордонних більшовиків (П. Істраті, Р. Роллан, Г. Веллс) і безвірницьких письменників. Серед «лівих» письменників, яких «величає» «Назустріч», названо Ол. Досвітнього, І. Франка, Г. Гайне, П. Істраті, Шопенгауера, З. Фрейда.

Зразком більш виваженої і врівноваженої, але не менш вороже налаштованої католицької критики на часопис можна вважати

публікації головного ідеологічного опонента М. Рудницького Миколи Гнатишака. Не будемо зупинятись тут на темі дискусії про світогляд письменника, яка відбулася між двома опонентами, оскільки матеріали цієї резонансної дискусії широко висвітлила і тодішня преса, і проаналізували сучасні дослідники (М. Ільницький, М. С. Квіт та ін.). Докладний аналіз дискусії здійснила М. Комариця у розвідці «Довкола літературної дискусії 30-х рр.: «Чи повинен письменник мати світогляд?» (За матеріалами періодичних видань)» [5]. Згадаємо натомість публікацію М. Гнатишака «Література і суспільне життя» [2], яка містить полеміку з працями М. Рудницького «Від Мирного до Хвильового» та «Між ідеєю і формою», які є зразком формалістичної критики і «літературного лібералізму на українському терені»... Критика М. Рудницького — «чинник найбільше руйнуючий», що робить її успішним конкурентом «більшовизму в ділі розкладання європейської культури», — пише М. Гнатишак [2].

Зауважимо, що такі закиди не були унікальними і стосувалися не лише галицьких українських культурних барикад. Схожі звинувачення, зокрема, звучали зі сторони польських католицьких критиків на адресу редакцій польських ліберальних часописів «Wiadomości Literackie», «Pion», «Kamena», «Sygnały» та ін. Привертає увагу, зокрема, полемічний виступ Ксавері Прушинського на захист часопису «Wiadomości Literackie», який католицькі критики звинувачували в «масонсько-ліберально-безбожній ідеології»: «Wiadomości Literackie» — єдиний в Польщі літературний журнал, єдиний «уламок Заходу в Польщі», фінансово, а отже, й ідеологічно незалежний. То журнал інтелігенції, яка є ані католицькою, ані антикатолицькою, а є живою, рухливою, і попросту антидогматичною. Крім того, на думку Прушинського, — «краще будь-який, навіть не найкращий ідеологічно, Захід, аніж Схід», а журнал є мостом між Польщею і Заходом»* [20]. Власне, кожен з аргументів Прушинського можна застосувати і в обороні «Назустрічі».

Така дискусія і такі звинувачення — яскраве відображення духу епохи, зіткнення двох несумісних світоглядів. Але, якщо на польському ґрунті йшлося про питання релігійні та морально-етичні,

* Переклала з польської С. К.

то на українському це зіткнення відбувалося ще в одній площині — релігії як основи національної безпеки і національного самозбереження. Тож інтернаціоналізм українських лібералів сприймався під іншим кутом і в іншому контексті.

Вже згадуваний вище польський часопис «Bunt Młodych» словами активного прихильника польсько-українського культурного зближення Францішка Червіського у рецензії на «Назустріч» формулює цю засадничу різницю як інше розуміння безсторонності. Коли у поляків ця безсторонність — це тільки «зручний маневр, який прикриває пропаганду атеїзму», то у М. Рудницького, натомість, «безсторонність і об'єктивізм виростають до рівня доктрини»*, чи, іншими словами, певної суспільно-політичної декларації [18].

Ще одним затятим і непримиреним опонентом «Назустрічі» і М. Рудницького був редактор «Вістника» Д. Донцов. Ширшої і конкретнішої донцовської рецензії на часопис ми не зафіксували, але на сторінках рубрики «Хроніка» у «Вістнику» «Назустріч» з'являється регулярно, у супроводі в'їдливих іронічних коментарів, і з незмінними натяками на радянфільське минуле редакторів часопису, зокрема таємного співробітника «Нових Шляхів» М. Рудницького, який публікував там матеріали, сховавшись за псевдонімом П. Прочитан. Особливе обурення Д. Донцова викликав факт, що в той самий час М. Рудницький був також співробітником ідейного опонента «Нових Шляхів» — часопису «Діло». Постійна згадка про цей факт була нав'язливим рефреном будь-якого коментаря Донцова стосовно «Назустрічі».

Ще різкіше висловлювався Донцов у приватних бесідах і листуванні. Так, у листі до Ю. Клена від 6 червня 1934 р. він пише: «Щодо «Назустрічі» на жаль не можу з Вами погодитися. На мене вона робить враження чогось страшно убогого, від чого пахне цибулею і сутерепами (любівні листи, конкурс на писання новелі, взаїмна адорація, трамтадрацькі вірші Косача і інших, поуфалий тон каварняних розмов при чарці і пр.)» [6].

Д. Донцов як ідеолог радикального націоналізму, декларативну аполітичність і позапартійність часопису «Назустріч» та ідеї демолібералізму сприймав не лише як ідеологічну невизначеність і

* Переклала з польської С. К.

«національний гермафродитизм», а й як факт аморальності і безпринципності (як, зрештою, і католицькі критики). Доктрина радикального націоналізму й ідеї демолібералізму — це, властиво, два полюси одного вектора, дві ідеологічні і світоглядні протилежності. Тож не дивно, що часописи «Назустріч» і редактований Донцовим «Вістник» стали зятими противниками. Їхні редактори в ході дискусій не вибирали тону і виразів, і не гребували будь-якими аргументами і засобами. Дискусія переходила на особи, на взаємні образи і словесні дуелі.

Подібну риторичку відгуків вживали на адресу «Назустрічі» й публікацій М. Рудницького й інші вістниківці: Ю. Липа, Л. Мосендз, Є. Маланюк. Так, Ю. Липа у листі до Д. Донцова, згадуючи чергове, «гіяцинтове» число «Назустрічі», пише: «їм усім брак світогляду і брак віддиху. Щоправда, вони протестують взагалі проти світогляду [7, с. 144]. Ще різкіше і зневажливіше звучить репліка Ю. Липи з іншого, пізнішого листа до Д. Донцова: «Комічне вражіння роблять всі ці «інформації» з синтетичними претензіями людей, що не вміють синтезувати і є зовсім випадковими постатями в укр[аїнській] культурі. Далеко легше репрезентувати чужі культури Українцям, — це вирішив зробити М. Р[удницький] і що два тижні регулярно краде з західних біографічних словників до «Назустрічі» життєпис Едгара По, або кого іншого...» [8, с. 148].

Не оминули своєю увагою вихід «Назустрічі» і польські журналісти і критики. Тон їхніх оцінок і реакцій був куди прихильнішим, ніж українські. Появу журналу відразу помітили «Wiadomości Literackie», «Chwila», «Kamena», «Biuletyn Polsko-Ukraiński» та ін. видання.

Так, привертає увагу вже згадувана рецензія на «Назустріч» Францішка Червіського у часописі «Bunt Młoduch»: «Назустріч» має високий рівень. Але не пророкую йому довгого життя, бо читачів вабить не високий рівень, а тенденція. Виразна тенденція. Перед «Назустріччю» є дві дороги: або стане він виразним органом лівих письменників, і піде на гостру полеміку з католиками і націоналістами, або поволі засохне і загине. Перша можливість малоподібна, з огляду на слабкість лівиці в Польщі» [18]. Як бачимо,

* Переклад з польської С. К.

на щастя, рецензент помилився. «Назустріч» обрала третій шлях, таки дотримавши принципу аполітичності і позапартійності. Своє існування в кінці 1938 р. часопис припинив через фінансові причини, які не мали стосунку до його ідеологічної орієнтації і партійної підтримки. У 1939 р. були спроби відновити вихід часопису, але політичні та історичні зміни перешкодили цьому.

Казімеж Анджей Яворський, редактор польського літературного часопису «Камена», в огляді часопису констатує, що «після виходу 21 номерів цього корисного часопису можемо з радістю підтвердити, що лінія його розвитку стало піднімається догори. Поезія, літературна проза, критика, малярство, скульптура, музика, театр, кіно, наука, фольклор — все подане в цікавій, доступній, але не популярній формі — знаходить широке висвітлення на сторінках «Назустрічі»* [19].

Проте, як в'їдливо коментували цей факт українські колеги Рудницького, по-перше, були це часописи в основному того ж ліберального спрямування, що й сама «Назустріч», а по-друге, писали про «Назустріч» польські приятелі Рудницького, тож їх оцінку не можна назвати об'єктивною, враховуючи, зокрема, факт, що М. Рудницького вважали речником польсько-українського культурного зближення, і що польська тематика на сторінках «Назустрічі» була постійною і багатою.

Часопис «Назустріч» — видатне і неординарне явище в історії української журналістики. Видання увійшло в історію не лише високим рівнем матеріалів, редакційною позицією, потужним авторським складом і надзвичайно цінними публікаціями. Дуже цінним було також те, що журнал витворив свій власний, унікальний і неповторний стиль, аналогів якому й досі немає в українській журналістиці. Виконана естетично і поліграфічно у форматі польського часопису «Pion», українська «Назустріч», тим не менше, виробила свій власний стиль, опертий естетично на українському модерному мистецтві (творах представників АНУМ, П. Ковжуна, С. Гординського та ін.), широко представленому на сторінках видання, а також на особливій подачі матеріалів: культурні та літературні події, факти, аналітичні та літературно-критичні статті,

* Переклад з польської С. К.

не проілюстровані творами мистецтва, як це зазвичай прийнято в такого роду виданнях, а подані в органічному мистецькому контексті, як загальний літературно-мистецький потік живого культурного процесу. Багато чим до такої подачі матеріалів спричинився С. Гординський, для якого такий спосіб був природним і самозрозумілим, адже він був і художником, і поетом, і літературним критиком, і журналістом. Багатогранність діяльності була характерна і для М. Рудницького. Тож завдяки їх зусиллям на сторінках «Назустрічі» була представлена жива літературно-мистецька стихія українського культурного життя, яке у сприйнятті редакції часопису не було розділене і обмежене ні ідеологічними доктринами, ні політичними кордонами. Тож недаремно для сучасних дослідників часопис «Назустріч» залишається своєрідною енциклопедією культурного і мистецького життя Західної України 30-х рр. ХХ ст.

1. *Антонюк Н.* «Назустріч» / *Н. Антонюк* // *Періодика Західної України 20–30-х рр. ХХ ст.* : матеріали до бібліографії / за ред. *М. М. Романюка* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. — Львів, 1999. — Т. 2. — С. 151-153.
2. *Гнатишак М.* Література і суспільне життя / *М. Гнатишак* // *Дзвони : літературно-науковий журнал.* — 1937. — Чис. 11–12. — С. 465-479 ; також окремою відбиткою : *Література і суспільне життя / Др. М. Гнатишак.* — Львів, 1938. — 15 с. — (Бібліотека «Дзвонів» ; чис. 24) ;
3. *Гнатюк О.* Митці з Кафе Миру // *Гнатюк О.* Відвага і страх / *Оля Гнатюк* ; пер. з пол. *М. Боянівської* ; «Нац. ун-т Києво-Могилянська академія» ; «Центр Європейських гуманітарних досліджень» ; Центр історії та культури східноєвропейського єврейства. — Київ : Дух і Літера, 2015. — С. 334-338. — (Сер. «Бібліотека спротиву, бібліотека надії»).
4. *Ільницький М.* Літературознавство 20–30-х років ХХ століття у Західній Україні та еміграції // *Ільницький М.* Українська літературознавча думка ХХ століття (Західна Україна, еміграція) : навч. посібник / *Микола Ільницький.* — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. — 352 с.
5. *Комариця М. М.* Довкола літературної дискусії 30-х рр. : «Чи повинен письменник мати світогляд?» (За матеріалами періодичних видань) / *М. М. Комариця* // *Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. П'ятої Всеукр. наук.-практ. конф. 27-28 листоп. 1998 р.* / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. — Львів, 1999. — С. 332-337.

6. Лист Д. Донцова до Ю. Клена // *Рахманний-Олійник Р.* Дмитро Донцов і Юрій Клен: 1933-1939 / *Рахманний-Олійник Р.* // Ювілейний збірник Української Вільної Академії наук в Канаді /упоряд.: *О. Баран, О. В. Герус, Я. Розумний.* — Вінніпег ; Манітоба : Видання УВАН, 1976. — С. 129; Передрук // *Рахманний Р.* Україна атомного віку : есеї і статті, 1945–1986 / *Роман Рахманний.* — Торонто : Гомін України, 1988. — Т. II. — С. 513.
7. Лист Липи Ю. до Донцова Д., [Варшава], 1934, 2 квітня / публ. *Г. Сварник* // Українські проблеми. — 1995. — Чис. 3-4. — С. 143-144.
8. Лист Липи Ю. до Донцова Д., 1935, [Варшава], 17 лютого / публ. *Г. Сварник* // Українські проблеми. — 1995. — Чис. 3-4. — С. 147-149.
9. [*Мох О.*]. Дві культури Європи / *Арамис* // Нова Зоря. — 1935. — 21 квіт. — С. 6 ; 2 черв. — С. 6-7.
10. [*Мох О.*]. Мода на Європу : на фронті культури / *Арамис* // Нова Зоря. — 1935. — 14 квіт. — С. 6.
11. [*Мох О.*]. На зустріч большевизмові. Два роки закидування сітей на українську інтелігенцію в Галичині / *Арамис* // Нова Зоря. — 1936. — 1 січ. — С. 17-18.
12. [*Мох О.*]. Назустріч кому? / *Арамис* // Нова Зоря. — 1934. — 11 берез. — С. 6-7.
13. *Мох О.* Нова стратегія большевиків: Чи вернеться радянофілство. котрого поворот підготовляють літературою / *Ол. Мох* // Нова Зоря. — 1935. — 31 берез. — С. 6-7.
14. *Рудницький М.* Журнали, видавці та література / *Мих. Рудницький* // Діло. — 1925. — 15 трав. — С. 2 ; 16 трав. — С. 2 ; 17 трав. — С. 2 ; 19 трав. — С. 2.
15. [*Рудницький М.*]. Нашим приятелям і ворогам // Назустріч. — 1934. — № 13. — С. 6.
16. *Рудницький М.* Новий тип журналу (З приводу ілюстрованого двотижневика «Назустріч») / *М. Рудницький* // Діло. — 1934. — 31 берез. — С. 3. — (Фейлетон «Діла»).
17. [*Рудницький М.*]. Пляни // Назустріч. — 1934. — № 1. — С. 1.
18. *Czerwiski Fr.* Nazustricz / *Fr. Czerwiski* // Bunt Młodych. — 1934. — 5 kwiet. — S. 6.
19. [*Jaworski K. A.*]. Kronika ukraińska / *kaj* // Kamena. — 1934. — N 4. — S. 69.
20. *Pruszyński K.* W obronie «Wiadomości Literackich» / *Ksawery Pruszyński* // Bunt Młodych. — 1934. — 5 marc. — S. 2.